УДК 343.8
DOI 10.33244/2617-4154.2(19).2025.255-265

Я. Ф. Фокін,
канд. юрид. наук,
доцент кафедри міжнародного права
та права Європейського Союзу,
Державний податковий університет
e-mail: fokin8@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-4625-2006

ПРОБАЦІЙНИЙ НАГЛЯД У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У статті досліджено інститут пробаційного нагляду як важливу складову сучасної кримінально-правової політики, що орієнтована на гуманізацію покарань та ресоціалізацію правопорушників без ізоляції від суспільства. Особливу увагу приділено аналізу змін у законодавстві України після запровадження пробаційного нагляду як самостійного виду покарання 2024 року. Окреслюються передумови, мета та механізми функціонування пробаційного нагляду, акцентуючи на його юридичних, соціальних та економічних перевагах.

У рамках порівняльно-правового аналізу розглянуто досвід європейських країн – зокрема Великої Британії, Нідерландів та Норвегії – у сфері пробації. Проаналізовано особливості організації пробаційних служб, нормативно-правові засади, практики реабілітації правопорушників та застосування альтернативних покарань. Окремо висвітлено роль пробаційного нагляду як інструменту запобігання рецидиву, зміцнення безпеки громади та інтеграції міжнародних стандартів у національні моделі юстиції.

Результати дослідження дали змогу виявити основні проблеми та прогалини в національному регулюванні пробаційного нагляду, а також окреслити напрями вдосконалення законодавства України з урахуванням ефективних зарубіжних практик. Стаття є актуальною з огляду на трансформацію кримінального права в Україні та зростаючу роль прав людини у сфері кримінального покарання, сприяє формуванню нових підходів до пробаційної політики на засадах гуманності, індивідуалізації та справедливості.

Ключові слова: *пробаційний нагляд, кримінальне право, вид покарання, гуманізація покарань, порівняльне правознавство, зарубіжний досвід.*

Постановка проблеми та її актуальність. У сучасних умовах трансформації кримінально-правової політики України особливого значення набуває впровадження ефективних альтернатив покаранню у вигляді позбавлення волі. Одним із ключових

© Фокін Я. Ф., 2025

елементів такої політики є пробаційний нагляд, який забезпечує реалізацію принципу гуманізації кримінального правосуддя та сприяє ресоціалізації засуджених без ізоляції від суспільства. Проте, незважаючи на активне впровадження інституту пробації в Україні, його нормативно-правове та практичне забезпечення все ще потребує подальшого вдосконалення.

Особливу актуальність дослідження становить необхідність порівняльного аналізу вітчизняного досвіду із практикою зарубіжних країн, зокрема держав Європейського Союзу, де пробаційні моделі мають усталені традиції та демонструють високу ефективність. У таких країнах, як Велика Британія, Нідерланди, Норвегія та інші, пробація є невід'ємною частиною кримінальної юстиції та функціонує на основі системного підходу до реабілітації правопорушників. Такий порівняльний аналіз дає змогу не лише визначити перспективні напрями розвитку української системи пробаційного нагляду, а й уникнути повторення помилок, які вже були подолані іншими державами.

Актуальність обраної теми набула нового витка після запровадження пробаційного нагляду як самостійного виду кримінального покарання у Кримінальному кодексі України з березня 2024 року. Відтак виникає об'єктивна необхідність проаналізувати правову природу цього нововведення, його відмінності від загального інституту пробації, механізми реалізації, а також ефективність застосування цього покарання в перші місяці після його впровадження. Оцінка дієвості пробаційного нагляду потребує комплексного підходу як з погляду кримінального права, так і з огляду на соціально-правові наслідки.

Важливим є й те, що пробація є не лише інструментом покарання, а й механізмом запобігання рецидиву злочинів, забезпечення безпеки громади та підтримки соціальної адаптації правопорушників. У цьому контексті порівняльно-правовий аналіз сприяє не тільки вдосконаленню законодавства, а й формуванню нових підходів до реалізації пробаційної політики в умовах правової держави. Це особливо актуально в умовах зростаючої ролі прав людини у кримінальному процесі та необхідності впровадження міжнародних стандартів у вітчизняну правову систему.

Отже, дослідження пробаційного нагляду в Україні та зарубіжних країнах у порівняльному аспекті є своєчасним і важливим як з наукової, так і з практичної точки зору. Воно дає змогу обґрунтувати напрями вдосконалення національного законодавства, підвищити ефективність системи пробації та сприяти загальному зміцненню принципів справедливості, гуманності та індивідуалізації кримінального покарання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі пробаційний нагляд оцінюється неоднозначно. Д. Балобанова вказує на його подібність до умовного засудження, а О. Євдокімова – на загрозу антикорупційній стратегії через можливість пом'якшення покарань корупціонерам. Водночас К. Оробець і Т. Луцький наголошують на гуманізації та зменшенні рецидиву, підтримуючи впровадження нагляду. Я. Білас аналізує литовський досвід і пропонує реформувати українське законодавство, хоча частина її ідей викликає дискусії. Ю. Пономаренко комплексно дослідив правову природу нагляду, зокрема межі застосування, відповідальність за ухилення та проблеми в санкціях за тяжкі злочини. Загалом дослідження лише набирають обертів і вимагають подальшого розвитку.

Мета статті полягає в здійсненні комплексного порівняльно-правового аналізу інституту пробаційного нагляду в кримінальному праві України та зарубіжних країн задля виявлення особливостей його нормативно-правового регулювання, практичних механізмів реалізації та ефективності застосування. Особлива увага приділяється аналізу нововведень у національному законодавстві після запровадження пробаційного нагляду як самостійного виду кримінального покарання 2024 року, а також визначенню можливостей імплементації кращих зарубіжних практик в українську систему пробації з метою підвищення її гуманістичної спрямованості, запобігання рецидиву та зміцнення принципів справедливості у кримінальному правосудді.

Завдання дослідження. Проаналізувати правову природу та сутність пробаційного нагляду як інституту кримінального права, визначити особливості нормативно-правового регулювання пробаційного нагляду в Україні після запровадження його як окремого виду кримінального покарання, дослідити зарубіжний досвід функціонування пробаційного нагляду (на прикладі Великої Британії, Нідерландів, Норвегії та інших країн), провести порівняльний аналіз української та зарубіжних моделей пробаційного нагляду, з урахуванням їх ефективності, принципів і механізмів реалізації, виявити основні проблеми та прогалини в національному законодавстві щодо пробаційного нагляду.

Виклад основного матеріалу. Покарання є однією з ключових категорій кримінального права та предметом постійної наукової і практичної дискусії. Це поняття викликає численні суперечки як у теоретичній, так і в прикладній площині, особливо щодо його сутності, цілей і видів, а також відповідності сучасним викликам. Кримінальний кодекс України (далі – КК України) наразі передбачає 12 основних видів покарань. Деякі з них – наприклад, арешт, позбавлення волі, виправні чи громадські роботи – вимагають суттєвих державних витрат. Крім того, ізоляція у вигляді позбавлення волі спричиняє проблему ресоціалізації осіб після звільнення. Це особливо дискусійно у випадках ненасильницьких або економічних правопорушень, що не посягають на життя чи здоров'я. У міжнародній правовій спільноті вже давно переважає підхід до гуманізації покарань та пошуку ефективних альтернатив ув'язненню, здатних одночасно виконувати каральну й превентивну функції.

В Україні майже десятиліття діє Закон України «Про пробацію» (далі – Закон № 160-VIII), який визначає пробацію як систему наглядових і соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону дозасуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого. Варто зазначити, що із Закону незрозуміло, як розробляються програми і чи можуть вони коригуватися, проте сам факт запровадження такого інституту, незважаючи на окремі колізійні аспекти, є позитивним зрушенням у кримінальній юстиції нашої країни [1, с. 202].

23 серпня 2023 року Верховна Рада України ухвалила Закон № 3342-IX, яким були внесені поправки до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України, а також до ряду інших нормативно-правових актів. Основна мета цього законодавчого кроку – удосконалення системи кримінальних покарань в умовах дії воєнного стану. Одним із ключових нововведень стало запровадження нового виду основного

покарання – пробаційного нагляду [2]. Із 28 березня 2024 року набрали чинності положення зазначеного закону, якими до Кримінального кодексу України було введено новий різновид основного покарання – пробаційний нагляд (стаття 59-1). Він передбачає встановлення передбачених законом і вироком суду обмежень для засудженого, із залученням наглядових та соціально-виховних заходів, водночас без ізоляції особи від суспільства [3].

Впровадження такого виду покарання, на думку Р. Бориславського, має політичне, економічне, соціальне та юридичне підґрунтя. Політичний аспект полягає в тому, що запровадження пробаційного нагляду відповідає європейським стандартам і світовим тенденціям. Пробація як альтернатива ув'язненню вже давно діє в багатьох демократичних країнах. Починаючи з 1990 року, ООН і Рада Європи ухвалили ряд документів на підтримку таких заходів, зокрема «Правила Ради Європи про пробацію» (2010). Ухвалення відповідних змін до законодавства свідчить про прагнення України до інтеграції в європейське правове поле. Економічний аспект – у зниженні витрат держави на утримання засуджених у місцях позбавлення волі. Соціальний аспект передбачає збереження зв'язків особи із суспільством, родиною, місцем роботи, що сприяє ресоціалізації. Юридичний аспект полягає у вдосконаленні системи кримінальних покарань та реалізації принципу гуманізації кримінальної відповідальності [4, с. 31].

Пробаційний нагляд передбачає запровадження ряду обмежень, що стосуються різних аспектів життя особи: вибору професії чи навчального закладу, місця проживання, пересування, кола спілкування, а також організації вільного часу. Зокрема, засуджений зобов'язаний дотримуватись встановлених законом обов'язків, таких як регулярна реєстрація в органі пробації, повідомлення про зміну місця проживання, роботи або навчання, заборона виїзду за межі України без попереднього погодження з уповноваженим органом.

Урім обов'язкових, можуть бути застосовані й додаткові (факультативні) обмеження, зокрема: носіння електронного засобу контролю, проживання за адресою, зазначеною в судовому рішенні, дотримання вимог суду щодо поведінки, обмеження в пересуванні чи спілкуванні, обов'язок працевлаштуватися або звернутися до центру зайнятості, а також проходження пробаційної програми. За потреби, особа може бути зобов'язана пройти курс лікування від залежностей або розладів психіки, які становлять загрозу для інших [5, с. 654].

Пробаційний нагляд як вид покарання передбачений у 171 санкції статей Особливої частини, що становить 17,77 % від їхньої загальної кількості (962). Із них 108 (63,16 %) – це санкції за кримінальні проступки; 24 (14,04 %) – санкції за нетяжкі злочини, в яких передбачений або штраф у сумі понад 3.000 н. м. д. г., або позбавлення волі на строк до 2 років; 38 (22,22 %) – санкції за нетяжкі злочини, в яких передбачене позбавлення волі на строк понад 2 роки. Єдиним тяжким злочином, у санкції за який передбачений пробаційний нагляд, є умисне одержання доступу до дитячої порнографії, яке згідно з ч. 1 ст. 301-1 КК України карається пробаційним наглядом на строк до 5 років або обмеженням волі на той самий строк, або позбавленням волі на строк від 2 до 6 років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до

3 років. Вважаю, що законодавцеві потрібно або замислитися над уточненням ступеня тяжкості цього кримінального правопорушення, або вилучити пробаційний нагляд з його санкції. З тих самих міркувань мають бути критично переосмислені і ті санкції, де пробаційний нагляд є альтернативним до позбавлення волі на строк до 3-х, 4-х чи 5-ти років [6, с. 169].

Тоді як українське законодавство перебуває на початковому етапі формування повноцінної пробаційної системи, у країнах Європейського Союзу пробація вже давно є ефективною частиною пенітенціарної політики. У більшості європейських держав пробація не розглядається лише як механізм нагляду, а як комплексна система підтримки правопорушника, яка поєднує контрольні та реабілітаційні елементи. Це охоплює психологічну допомогу, програми профілактики залежностей, соціальну адаптацію, працевлаштування та залучення до громадських робіт.

Наприклад, у Німеччині пробація врегульована §§ 56–58 Кримінального кодексу (StGB) та детально описана в Кримінально-процесуальному кодексі (StPO). Суд може призначити умовне засудження з пробаційним періодом, упродовж якого особа повинна дотримуватись визначених обов'язків і перебувати під наглядом пробаційного працівника. Цей підхід базується на довірі та співпраці, а не лише на репресивних механізмах [7].

У Франції інститут пробації активно використовується в разі умовного звільнення, відстрочки вироку або як самостійний вид покарання у вигляді так званого "suris avec mise à l'épreuve" (умовного засудження з випробувальним терміном). Нормативна база містить положення Кримінального кодексу (ст. 132-40 – 132-58) та Кримінально-процесуального кодексу Франції. У межах пробаційного нагляду особа виконує визначені судом зобов'язання: проходження лікування, відвідування курсів, участь у соціально корисній діяльності тощо [8].

Велика Британія має одну з найрозвиненіших систем пробації у світі, в основі якої лежать акти: *Offender Management Act 2007, Criminal Justice Act 2003, Offender Rehabilitation Act 2014*. Пробаційні служби мають широкі повноваження у призначенні програм, моніторингу поведінки засуджених, контролі за виконанням судових рішень. Особливістю британської системи є активне залучення громадських організацій до процесу ресоціалізації та підтримки правопорушників [9].

У Нідерландах пробація є частиною комплексної політики ресоціалізації, яка передбачає індивідуальне оцінювання ризиків рецидиву (методика RISc), розробку плану виправлення, роботу з психологами, соціальними працівниками та участь у спеціалізованих реабілітаційних програмах. Основними нормативними джерелами є *Criminal Code* та *Probation Act*. Державне підприємство «Пробація України» співпрацює з різними країнами Європи, зокрема з Нідерландами. Відповідно до звітів, представники Центру пробації у складі міжвідомчої делегації від України здійснили службове відрядження до Нідерландів. Про цю країну доцільно зазначити таке.

Керівництво пробацією здійснюється Наглядовою радою, яка призначає директора центрального офісу та здійснює контроль за діяльністю системи. До складу ради входять представники судової, наукової, адміністративної та фінансової сфер. Організаційна структура охоплює 60 регіональних офісів пробації та 5 центрів громадських робіт.

Загальна чисельність персоналу становить близько 1 800 осіб, з яких 1 400 – офіцери пробації. Щотижневе робоче навантаження становить 36 годин, середній оклад – 1 900–2 400 євро до вирахування податків [10].

Пробаційні підрозділи поділені на п’ять регіонів, кожен з яких має наглядові, консультативні та громадські підрозділи. Вимоги до персоналу включають вищу освіту (соціальна робота, право, психологія), відсутність судимостей та проходження присяги. Спеціалізованої освітньої установи немає, але офіцери проходять обов’язкове післядипломне навчання – річний курс із соціальної роботи та регулярні тренінги, що організовуються освітнім відділом центрального офісу.

Пробаційний нагляд охоплює близько 40 тисяч осіб. Середнє навантаження на офіцера становить 25–30 справ середнього ризику або 8–10 високого. Контроль і підтримка клієнтів здійснюється відповідно до індивідуального плану, що базується на оцінюванні ризиків, з урахуванням досудової інформації [10].

Законодавство Нідерландів передбачає можливість застосування пробації щодо осіб, які отримали умовні вироки, звільнені з місць позбавлення волі (зокрема, із застосуванням електронного моніторингу), умовно-достроково звільнені або психічно хворі. Пробаційний нагляд супроводжується загальними умовами (утримання від повторних злочинів) та спеціальними (терапія, соціальні програми, обмеження пересування, заборона на вживання алкоголю тощо).

Норвегія, відома своєю ліберальною пенітенціарною політикою, розглядає пробацію як основний засіб запобігання повторному вчиненню злочину. Тут застосовується «реформаторський» підхід, згідно з яким кожен засуджений має шанс на повноцінне повернення в суспільство. Кримінальне законодавство Норвегії (General Civil Penal Code) передбачає широкий спектр альтернативних заходів, серед яких пробаційний нагляд займає важливе місце. У практиці активно застосовуються електронний моніторинг, соціальна підтримка та регулярна оцінка прогресу засудженого [11]. Відповідно до звітів, представники Центру пробації у складі міжвідомчої делегації від України здійснили службове відрядження до Норвегії. Про цю країну доцільно зазначити таке.

Система пробації в Норвегії вирізняється гуманістичним підходом, орієнтованим на реабілітацію правопорушників. У країні функціонує 43 в’язниці, дві третини з яких – суворого режиму. В’язні зазвичай відбувають короткі терміни покарання – у 90 % випадків менше року. Доступ до соціальних послуг, навчання, а також участь у програмах реінтеграції забезпечується навіть у в’язницях.

Особливою формою реабілітації є half-way house – установи, де правопорушники відбувають останню частину покарання у відкритих умовах. Там вони навчаються повсякденному життю в суспільстві під наглядом куратора. Важливою умовою є працевлаштування, яке забезпечується державою, що навіть сплачує зарплату на період адаптації [12].

Альтернативами позбавлення волі є домашній арешт з електронним моніторингом, який застосовується до нетривалих строків (до 4 місяців) або як остання частина більш тривалого покарання. Моніторинг проводять спеціальні служби, а засуджені мають дотримуватись умов, зокрема бути зайнятими на роботі або навчанні. Умовно-дострокове

звільнення можливе після відбуття 2/3 терміну. Суд також може винести вирок із відстроченням, коли засуджений залишається на волі за умови дотримання певних вимог [12].

Порівняно з вищезгаданими моделями, українська система пробації все ще потребує значного нормативного, організаційного та інституційного вдосконалення. Попри запровадження 2015 року Закону України «Про пробацію», до 2024 року пробація переважно функціонувала як елемент виконання покарань, а не як самостійна міра кримінальної відповідальності. Введення статті 59-1 ККУ, яка передбачає пробаційний нагляд як окремий вид покарання, є прогресивним кроком, однак на практиці його реалізація стикається з рядом проблем: недосконала підготовка пробаційного персоналу, обмеженість реабілітаційних програм, нестача ресурсів для індивідуальної роботи з клієнтами пробації.

Отже, введення пробаційного нагляду як окремого виду покарання 2024 року є позитивним і своєчасним кроком. Це свідчить про гуманізацію кримінального права (замість ізоляції – соціальна адаптація); зменшення навантаження на пенітенціарну систему (менше ув'язнених – менше витрат); орієнтацію на ресоціалізацію та профілактику рецидиву, а не лише каральну функцію; гармонізацію з європейськими стандартами, зокрема з Рекомендаціями Комітету міністрів Ради Європи.

Свідченням позитивного початку впровадження такого виду покарання на разі є статистика призначення цього виду покарання з 2024 року. Станом на 1 лютого 2025 року, в Україні 3 356 осіб відбувають покарання у вигляді пробаційного нагляду. Такий вид покарання набуває дедалі більшого поширення, що зумовлює потребу у вдосконаленні механізмів його реалізації, зокрема в частині контролю за поведінкою засуджених осіб, які залишаються на волі [13].

У цьому контексті важливим інструментом є електронний засіб контролю та нагляду, який являє собою комплект пристроїв, що дають змогу визначати місцезнаходження засудженої особи в реальному часі. Така технологія сприяє ефективнішому моніторингу дотримання умов пробаційного нагляду, зокрема проживання за визначеною судом адресою [13].

З метою реалізації відповідного механізму, Постановою Кабінету Міністрів України № 137 затверджено порядок використання бюджетних коштів, передбачених у державному бюджеті для публічного інвестиційного проєкту «Електронний засіб контролю і нагляду». Постанова передбачає: придбання програмно-апаратних комплексів для облаштування моніторингових центрів та автоматизованих робочих місць працівників пробації; закупівлю електронних засобів контролю і нагляду; підтримку систем інформаційної безпеки; створення системи технічного захисту даних; розробку й оновлення програмного забезпечення; організацію заходів щодо підвищення рівня кваліфікації персоналу органів пробації [14].

У кінцевому підсумку потрібно зазначити реальні методи вдосконалення пробаційної системи в Україні у зв'язку з появою такої форми покарання, як пробаційний нагляд. 1) підвищення фінансування та ресурсного забезпечення: забезпечення належного матеріального ресурсу для пробаційних служб (офіси, техніка, транспорт); розширення штату та зменшення навантаження на одного працівника; 2) професійна підготовка персоналу: розробка спеціалізованих навчальних програм для пробаційних інспекторів;

проведення тренінгів із медіації, кризових комунікацій, роботи з вразливими групами; 3) запровадження індивідуальних програм ресоціалізації: створення реальних планів дій для кожного клієнта пробації: працевлаштування, освіта, психологічна підтримка; залучення психологів, соціальних працівників, волонтерів; 4) цифровізація процесів пробації: впровадження електронного моніторингу, мобільних додатків для зв'язку клієнта з інспектором та інші.

Висновки. У результаті порівняльно-правового дослідження інституту пробаційного нагляду в Україні та зарубіжних країнах можна констатувати, що його впровадження в українську правову систему є важливим кроком до гуманізації кримінальної відповідальності та реалізації принципів сучасного правосуддя. Пробаційний нагляд як альтернатива позбавленню волі відповідає міжнародним стандартам і водночас дає змогу уникнути негативних наслідків ізоляції для осіб, які не становлять серйозної загрози суспільству.

Досвід європейських країн, як-от Велика Британія, Нідерланди та Норвегія, засвідчує ефективність комплексного підходу до пробації, що охоплює як наглядові, так і реабілітаційні заходи. Ці моделі акцентують увагу на підтримці правопорушників, їх ресоціалізації та недопущенні рецидиву, що позитивно впливає як на окрему особу, так і на суспільство загалом. Україна, орієнтуючись на європейські практики, має потенціал до створення повноцінної, ефективної системи пробаційного нагляду.

Проте в українській правозастосовній практиці досі спостерігаються численні виклики: від недостатньої законодавчої деталізації до браку підготовленого персоналу та ресурсного забезпечення пробаційних служб. У цьому контексті потрібно зосередити зусилля на підвищенні кваліфікації фахівців, розробці адаптованих реабілітаційних програм, а також посиленому контролі за дотриманням умов покарання – зокрема, через впровадження електронних засобів моніторингу.

У підсумку, пробаційний нагляд як новий вид основного покарання має вагомий потенціал для модернізації кримінального правосуддя України. Його подальше ефективне впровадження потребує системного підходу, міжвідомчої координації та запозичення кращих міжнародних практик. Успішна реалізація цього інституту сприятиме зміцненню довіри до правової системи, зменшенню рівня рецидиву та загальному оздоровленню кримінально-виконавчої політики держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бубрій А., Пшенична А. Пробаційний нагляд як вид покарання. *Безпекова ситуація в Україні в умовах війни: стан, загрози, напрями забезпечення* : матеріали наук.-практ. круглого столу, м. Київ, 26 верес. 2023 р. Київ, 2023. С. 201–204. URL : https://www.knuba.edu.ua/wp-content/uploads/2023/11/zbirnyk_kruglyj-stil_26.09.2023.pdf#page=202 (дата звернення: 31.03.2025).

2. Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань : Закон України від 23.08.2023 № 3342-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3342-20#Text (дата звернення: 31.03.2025).

3. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III : станом на 1 лют. 2025 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення: 31.03.2025).

4. Бориславський Р. Пробаційний нагляд як новий вид покарання. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах* : зб. тез Міжнар. науково-практ. конф., м. Львів, 3 листоп. 2023 р. Львів, 2023. С. 30–32. URL : https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi77/0057104.pdf#page=30 (дата звернення: 31.03.2025).

5. Оробець К. Пробаційний нагляд – новий вид покарання в Україні: аналіз законодавчої реформи як напрямку кримінально-правової політики з точки зору аксіологічного підходу. Актуальні питання у сучасній науці. 2023. С. 653–662. URL : http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/download/7345/7386 (дата звернення: 31.03.2025).

6. Пономаренко Ю. Пробаційний нагляд як вид покарання за кримінальним правом України. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2024. № 2. С. 166–188. URL : http://vakp.nlu.edu.ua/article/view/312870/308790 (дата звернення: 31.03.2025).

7. Strafgesetzbuch (StGB): German Criminal Code. URL : https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/ (дата звернення: 05.04.2025).

8. Кодекс кримінальний Франції (Code pénal). URL : https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006070719/ (дата звернення: 05.04.2025).

9. Criminal Justice Act 2003. URL : https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/contents/enacted (дата звернення: 05.04.2025).

10. Суботенко О. Звіт про результати службового відрядження закордон представників Центру пробації у складі міжвідомчої делегації від України до Нідерландів у період з 26 по 30 листопада 2018 року. URL : https://www.probation.gov.ua/wp-content/uploads/2019/03/ЗВІТ-Нідерланди-2018.11.26-30.pdf (дата звернення: 31.03.2025).

11. Norway. The General Civil Penal Code of 20 May 2005 No. 28 / Norwegian Ministry of Justice and Public Security. Oslo, 2005. 112 с.

12. Бабак А. Звіт про результати службового відрядження за кордон делегації Державної установи «Центр пробації» до Королівства Норвегія (навчальний візит з вивчення системи виконання покарань та пробації, Норвегія, м. Берген, 24–28 вересня 2018 року). URL : https://www.probation.gov.ua/wp-content/uploads/2019/03/2018.05.10-звіт-відрядження-за-кордон.pdf (дата звернення: 31.03.2025).

13. Електронний засіб контролю і нагляду: фінансування затверджено, впровадження розпочато / Пробація України. URL : https://www.probation.gov.ua/Електронний-засіб-контролю-і-нагляду/ (дата звернення: 31.03.2025).

14. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для реалізації публічного інвестиційного проекту «Електронний засіб контролю і нагляду» : постанова Каб. Міністрів України від 07.02.2025 № 137. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-2025-п#Text (дата звернення: 31.03.2025).

REFERENCES

1. Bubriy A., Pshenichna A. Probationary supervision as a type of punishment. *Security situation in Ukraine in wartime conditions: status, threats, directions of support : materials of the scientific-practical round table*, Kyiv, September 26, 2023. Kyiv, 2023. P. 201–204. URL : https://www.knuba.edu.ua/wp-content/uploads/2023/11/zbirnyk_kruglyj-stil_26.09.2023.pdf#page=202 (date of access: 03/31/2025).

2. On amendments to the Criminal, Criminal Procedure Codes of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the improvement of types of criminal punishments : Law of Ukraine dated 08/23/2023 No. 3342-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3342-20#Text (access date: 31.03.2025).

3. Criminal Code of Ukraine : Code of Ukraine dated 05.04.2001 No. 2341-III : as of 1 Feb. 2025. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (access date: 31.03.2025).

4. Borislavskyi R. Probationary supervision as a new type of punishment. *Theory and practice of combating crime in modern conditions* : collection of abstracts of the International Scientific and Practical Conference, Lviv, November 3, 2023. Lviv, 2023, pp. 30–32. URL : https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi77/0057104.pdf#page=30 (access date: 03/31/2025).

5. Orobets K. Probationary supervision – a new type of punishment in Ukraine: analysis of legislative reform as a direction of criminal law policy from the point of view of an axiological approach. Current issues in modern science. 2023. P. 653–662. URL : http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/download/7345/7386 (access date: 03/31/2025).

6. Ponomarenko Y. Probationary supervision as a type of punishment under the criminal law of Ukraine. *Bulletin of the Criminal Law Association of Ukraine.* 2024. No. 2. P. 166–188. URL : http://vakp.nlu.edu.ua/article/view/312870/308790 (accessed: 31.03.2025).

7. Strafgesetzbuch (StGB): German Criminal Code. URL : https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/ (accessed: 05.04.2025).

8. French Criminal Code (Code pénal). URL : https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006070719/ (accessed: 05.04.2025).

9. Criminal Justice Act 2003. URL : https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/contents/enacted (accessed: 05.04.2025).

10. Subotenko O. Report on the results of the official trip abroad of representatives of the Probation Center as part of the interdepartmental delegation from Ukraine to the Netherlands from November 26 to 30, 2018. URL : https://www.probation.gov.ua/wp-content/uploads/2019/03/ЗВИТ-Нідерланды-2018.11.26-30.pdf (date of access: 03/31/2025).

11. Norway. The General Civil Penal Code of 20 May 2005 No. 28 / Norwegian Ministry of Justice and Public Security. Oslo, 2005. 112 p.

12. Babak A. Report on the results of the official trip abroad of the delegation of the State Institution "Probation Center" to the Kingdom of Norway (study visit to study the system of execution of sentences and probation, Norway, Bergen, September 24–28, 2018). URL : https://www.probation.gov.ua/wp-content/uploads/2019/03/2018.05.10-звит-видрядження-за-кордон.pdf (date of application: 03/31/2025).

13. Electronic means of control and supervision: funding approved, implementation started. Probation of Ukraine. URL : https://www.probation.gov.ua/Электронный-засиб-контролю-и-нагляду/ (date of application: 03/31/2025).

14. On approval of the Procedure for the use of funds provided for in the state budget for the implementation of the public investment project "Electronic means of control and supervision" : Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 07.02.2025 No. 137. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-2025-п#Text (date of application: 31.03.2025).

Y. F. Fokin. PROBATION SUPERVISION IN THE CRIMINAL LAW OF UKRAINE AND FOREIGN COUNTRIES: COMPARATIVE LEGAL ASPECT

The article examines the institution of probation supervision as an important component of modern criminal law policy, which is focused on the humanization of punishments and the resocialization of offenders without isolation from society. Particular attention is paid to the analysis of changes in the legislation of Ukraine after the introduction of probation supervision as an independent type of punishment in 2024. The author outlines the prerequisites, purpose and mechanisms of functioning of probation supervision, focusing on its legal, social and economic advantages.

As part of the comparative legal analysis, the experience of European countries – in particular, Great Britain, the Netherlands and Norway – in the field of probation is considered. The features of the organization of probation services, regulatory and legal principles, practices of rehabilitation of offenders and the use of alternative punishments are analyzed. The role of probation supervision as a tool for preventing recidivism, strengthening community safety and integrating international standards into national models of justice is separately highlighted.

The results of the study allowed us to identify the main problems and gaps in the national regulation of probation supervision, as well as to outline the directions for improving Ukrainian legislation, taking into account effective foreign practices. The article is relevant in view of the transformation of criminal law in Ukraine and the growing role of human rights in the field of criminal punishment, and contributes to the formation of new approaches to probation policy based on the principles of humanity, individualization and justice.

Keywords: *probation supervision, criminal law, type of punishment, humanization of punishments, comparative jurisprudence, foreign experience.*

Стаття надійшла до редколегії 12 березня 2025 року